

ה א ק ד מ י ה ל ל ש ו ן ה ע ב ר י ת

לְשׁוֹנֵנוּ

כתב־עת לחקר הלשון העברית והתחומים הסמוכים לה

כרך שבעים ושבעה, חוברת שנייה, שלישית ורביעית
אלול התשע"ה

ירושלים התשע"ה

תוכן העניינים

	מאמרים
151	אילן אלדר משה פלורנטיין
	הצעה חדשה לחלוקה לתקופות של תולדות הלשון העברית
	העברית הקדם-טברנית וחוק ההברה הכבדה: גישה אחרת
	להסבר תנאי ההיחטפות וההתארכות של התנועות בשלב
161	הלשון הקדם-טברני
	פועלי האמירה "אמר" ו"בירך" בהקשרים ליטורגיים
177	בנימין קצוף
	בספרות חז"ל
193	חיים א' כהן
	זמן: לתולדות ניקודה של מילה אחת
	על הרחבת הוראת מילים ארמיות בתרגום אונקלוס
201	יהושע בלאו
	המתרגמות מילים מקראיות הומונימיות או פוליסמיות
	מימי הביניים אל העת העתיקה: עדות "כתאב אלאחאוי"
207	אהרן ממן
	לרב האי גאון על לשונות והוראות קדומות
	הערות על תפיסות מורפולוגיות בחיבורי המדקדקים
215	ג'פרי כאן
	הקראים
	הומונימיה ופוליסמיה במילונאות העברית בימי הביניים:
	בין "ספר השרשים" לרד"ק ובין "כתאב אלאצול" ליונה
223	משה קהן
	אבן ג'נאח
	סוכה, מספד וחבלו של משיח: פתרון סימן זיכרון ארמי
241	נורית רייך
	במסורה לעמוס ט 11
	התנהגות בלתי צפויה של משפטי פוקוס בעברית
251	רבקה הלוי
	המדוברת בת ימינו
	פנינה טרומר,
	אבי גבורה
279	ורמה מנור
	"בא" ו"הביא" בעברית בת ימינו
297	רונית גדיש
	על התחרות בין השורש למשקל בעברית החדשה
	כתובות ותעודות
311	חגי משגב
	רשימת צומות מבית הכנסת ברחוב
	זאב בן-חיים כסולל הדרך להוראת הלשון העברית
319	משה בראשור
	ולמחקרה באוניברסיטאות בארץ ובאקדמיה ללשון העברית

	מן העבודה במילון ההיסטורי	
327	האם החיבור הדקדוקי הקראי "מאור עין" עברי במקורו או תרגום מן הערבית?	אמיר געש
	הערות ותגובות	
339	ראָשָׁה – מקבילה ארמית	מרדכי מישור
	ביקורות	
341	אוצר המילים המקראי שמתחת לפני השטח	מרדכי מישור
345	לקסיקון לעברית המקראית המאוחרת	נועם מזרחי
357	מחקרי לשון ומינוח בספרות התלמודית	ברכיהו ליפשיץ
383	מטע נאה: קובץ מאמרים לכבוד אילן אלדר	אורי מור
395	ספר דקדוק חדש לארמית השומרנית	שמואל פסברג
403	הכרה במסורת לשונית והוקרה בצדה	דורון מודן
407	ביקורת על "ביקורת המילים"	משה פלורנטין
		אליצור א'
413	תהליכי התפתחות בנורמה ובשימוש של העברית החדשה	בר-אשר סיגל
419	יסודות תורת המשמעות: סמנטיקה ופרגמטיקה	ורד סיידון
437	"תחיית ישראל ולשונו על אדמת האבות!"	מאיה פרוכטמן
445	לשונות היהודים או השפות שבפי היהודים?	סיריל אסלנוב
455	ספרים שנתקבלו במערכת	

תזוזות סמנטיות ותזוזות קטגוריאליות בפועלי התנועה "בא" ו"הביא" בעברית בת ימינו

מבוא

כל המעיין בערכי הפעלים בא, הביא במילונים לעברית בת ימינו¹ (הכתובה והמדוברת) יתרשם ממגוון המשמעויות של פעלים אלו וממגוון משמעויות העולות מתוך הצירופים האידיומטיים שלהם.² במחקר זה אנו מבקשים להתמקד בשני פועלי התנועה בא, הביא בשימושם בעברית בת ימינו, ולעמוד על תזוזות סמנטיות שחלו בכל אחד מהם ועל תזוזות קטגוריאליות שחלו בפועל בא.

נציג ניתוח תחבירי-סמנטי של התזוזות ונדרן בעניינים האלה:

- א. השינוי בערכיות התחבירית³ של בא, הביא.
 - ב. האופי הסמנטי של הצירופים השמניים המרכיבים את מסגרתם התחבירית.
 - ג. הקשר הסמנטי בין המשמעויות המקוריות שלהם לבין משמעויותיהם החדשות.
- נפתח בהצגת המשמעות המקורית של הפעלים בא והביא, השייכים למשפחת פועלי התנועה הקונקרטיים, לאחר מכן נציג את התזוזות הסמנטיות שעבר כל אחד מהם מסימון תנועה לסימון נתינה, לסימון קיום, לסימון מודליות (יכולת, התכוונות, אספקט) ונסיים בתזוזות הקטגוריאליות של הפועל בא – לחג"ם ולסמן שיח.

1. מיון פועלי התנועה לשלוש קבוצות

פועלי התנועה הקונקרטיים מוגדרים אצל טרומר כפעלים המסמנים מעבר ממקום פיזי אחד (מקום המוצא) למקום פיזי אחר (מקום היעד) בפרק זמן כלשהו הניתן למדידה.⁴ סלובין מגדיר מאורע של תנועה כמאורע שבו מהות נעה בדרך לכיוון יעד, ותנועתה

* לכמה מן התזוזות המודגמות יש תקדימים בשכבות קדומות של העברית החדשה. התייחסו אליהן בגוף המאמר ובהערות שוליים. תודה לפרופ' יוסף עופר על הערתו.

1. ראה שטרן, תשנ"ד; שויקה, תשנ"ז; רוזנטל, 2006; סיוון ופרוכטמן, 2007; אבן-שושן, 2010.

2. במאמר זה לא נעסק בתזוזות הסמנטיות הבאות לידי ביטוי בצירופים האידיומטיים.

3. ערכיות תחבירית היא מספר הצירופים השמניים הרלוונטיים לפועל במסגרתו התחבירית החיונית (רובינשטיין, תשל"ט). שתיל (תשס"ג-תשס"ד, עמ' 121, 125) מציע שיטה לתיאור השינוי במבנה של בסיסים פועליים בהתבסס על תורת הערכיות.

4. טרומר, 1983, עמ' 17; טרומר, תשמ"ה, עמ' 55.

מיוצגת בפועל תנועה מלווה באלמנט אחד או יותר במרחב המקומי (ground elements): מוצא, דרך, יעד.⁵ בהגדרה זו של סלובין ההתבססות על מוצא, יעד ודרך מקבילה לחלוקה של טרומר לפועלי מוצא, פועלי יעד ופועלי תנועה ממקום למקום (דרך).

טרומר מחלקת את פועלי התנועה לשלוש קבוצות:⁶

- א. קבוצת הפעלים שעיקרם בסימון העזיבה של מקום המוצא (מייצגם הוא הפועל יצא).
 - ב. פעלים שעיקרם בסימון ההגעה למקום היעד, והם ניתנים למיון פנימי לשתי תת-קבוצות – האחת מיוצגת בפועל הגיע, והאחרת מיוצגת בפועל נכנס.
 - ג. פעלים המסמנים את עצם תהליך התנועה (מייצגם הוא הפועל נע).
- ההבחנה העיקרית בין הפעלים בשלוש הקבוצות נשענת על היערכות שונה של סדרת מרכיבי התנועה בניתוח הסמנטי שלהם. בפעלים שבקבוצות א וב התנועה מצויה בהנחה המוקדמת של הגדרתם הסמנטית, והם עצמם פועלי מקום סטטיים. בפעלים שבקבוצה ג התווה ממקום למקום מסומנת בקביעה שבהגדרתם הסמנטית.

1.1 הפעלים "בא" ו"הביא" כתת-קבוצה במשפחת פועלי התנועה

הפעלים בא, הביא, מושא מחקרנו, שייכים, לשיטת טרומר, לקבוצת הפעלים שעיקרם בסימון של ההגעה למקום היעד (מייצגם הפועל הגיע), והתנועה בהם מיוצגת רק בהנחה המוקדמת של הגדרתם. במילים אחרות – בא והביא הם פועלי מקום סטטיים. ההגדרה הסמנטית הזאת מכתובה את המסגרת התחבירית של שני הפעלים הללו, שלפיה הם יושלמו במשלים היעד בלבד.

המסגרת התחבירית של "בא"

צ"ש + בא + לצ"ש (צירוף יחס של מקום) [ערכיות תחבירית +2]

1. תיירים רבים באו השנה ארצה.⁷

המסגרת התחבירית של "הביא"

צ"ש + הביא + צ"ש + 2ש + לצ"ש 3 (צירוף יחס של מקום) [ערכיות תחבירית +3]

2. שלושה מטוסים הביאו היום עולים חדשים לארץ.⁸

בדוגמה 1 הפועל בא מופיע במסגרת דו-מקומית המציינת את המהות הנעה ואת מקום היעד, ובדוגמה 2 הפועל הביא מופיע במסגרת תלת-מקומית המציינת את גורם התנועה, את המהות המונעת ואת מקום היעד. טרומר מציינת כי בכל זאת לא נדירים ואפילו שכיחים ביצועים תחביריים שבהם

5. סלובין, 2005, עמ' 308.

6. ראה טרומר, 1983, עמ' 18; טרומר, תשמ"ה, עמ' 57.

7. שויקה, תשנ"ז, ערך בא, משמעות 1.

8. שם, ערך הביא, משמעות א3.

קיימים שני משלמי המקום האופייניים לפועלי התנועה – משלים המוצא ומשלים היעד:⁹

3. באתי אלייך ישר ממקום עבודתי.¹⁰

4. תביא את העוגה מהמטבח לסלון.

בדוגמות 3 ו-4 צ"ש 1 אינו מופיע בצורה מפורשת במבע בהיותו גלום ככינוי גוף בפועל.

ייחודם של בא והביא בקבוצת הפעלים שעיקרם בסימון של ההגעה למקום היעד הוא בהיותם פעלים דאיקטיים המגלמים בתוכם את מקום היעד, שהוא המקום שנמצאים בו בהקשר הנסיבתי המוען והנמען גם יחד.¹¹ אי לכך ניתן למצוא משפטים שבהם הפעלים הללו באים גם ללא השלמה מפורשת של מקום היעד, והערכיות התחבירית שלהם קטנה.

5. יבוא!¹² [ערכיות תחבירית +1]

6. תביא את הספר. [ערכיות תחבירית +2]

2. תזויות סמנטיות בפעלים "בא" ו"הביא"

מחקרנו מעלה כמה תזויות סמנטיות במשמעות הפעלים בא והביא – חלקן בשני הפעלים וחלקן רק באחד מהם. להלן נדגים את כל אחת מן התזויות (סעיפים 2.1–2.3) מתוך עמידה על החוט הסמנטי המקשר בינן לבין המשמעות המקורית – יסוד לוקטיבי מסוים שנשמר¹³ – ומתוך התייחסות לשינויים במסגרת התחבירית.

2.1 "הביא": מציון תנועה לציון נתינה

בתזוה שתידון להלן הפועל הביא מופיע במסגרת תחבירית תלת-מקומית – צ"ש + הביא + לצ"ש + את צ"ש – המציינת את הנותן (Agentive), את המקבל (Dative) ואת הדבר הניתן (Objective),¹⁴ כלומר ערכיות תחבירית תלת-אתרית.

9. טרומר, תשמ"ה, עמ' 58.

10. דוגמה זו שלנו, וכן להלן כל דוגמה שלא מצוין בה מראה מקום.

11. השווה להגדרת מילון ובסטר (1983) לפועל האנגלי המקביל "To move from a place :come thought of as 'there' to or into a place thought of as 'here' a) in the II p. with the relation to the speaker 'come to me' b) in I p. with relation to the person addressed: 'I will come to see you'". וראה גם פילמור, 1966.

12. סיון ופרוכטמן, 2007.

13. אנדרסון (1971) מציג תאוריה לוקליסטית כללית שלפיה כל הפרופוזיציות הן למעשה וריאציות שונות של פרופוזיציה לוקטיבית (פרופוזיציה של מקום).

14. המונחים Agentive, Objective ו-Dative בהקשר זה באים אצל פילמור, 1968. מאוחר יותר היא משנה את שמה של יחסת ה-Dative ל-Experiencer; ראה פילמור, 1971.

הערכיות התחברית של הביא אינה משתנה עקב מימושו של מקום היעד כמושא המציין את המקבל בעקבות מעתק מטפורי שיידון להלן. התזוזה של הביא מציון תנועה לציון נתינה ניתנת למיון פנימי: הביא במשמעות 'נתן'; הביא במשמעות 'מכר'.

2.1.1 הביא = נתן¹⁵

כבר במקרא הפועל הביא משמש בהשלמת ציון הבעלים, ציון הדבר הניתן, ובסמוך להם – השלמה המציינת את היעד: "ויבא יוסף הביתה ויביאו לו את המנחה אשר בידם הביתה וישתחו לו ארצה" (בר' מג 26); "ורבים מביאים מנחה לה' לירושלם ומגדנות ליחזקיהו מלך יהודה" (דה"ב לב 23).¹⁶ התבנית התחברית: צ"ש + הביא + לצ"ש + 2 + את צ"ש + 3 + שם מקום.

בתבנית התחברית הנידונה מופיעים הן צירוף שמני הממש את המקבל (לצ"ש) הן שם מקום, מה שמחזירנו לפיענוח של הביא כפועל תנועה עם פיענוחו כפועל נתינה. לשיטתו של רובינשטיין יש כאן גרימה בתוך גרימה: מי שגורמים למנחה לנוע הביתה/לירושלם גורמים שהמנחה תהיה ברשותו של המקבל (יוסף/ה').¹⁷ בתבנית תחברית שכזו הפועל הביא מסמן משמעות של נתינה (בזכות המשלים המציין את המקבל) לצד המשמעות המקורית של מקום (בזכות המשלים המציין את מקום היעד).¹⁸ מכאן לא רחוקה הדרך לתזוזה מהשימוש המקורי של הביא – ציון תנועה – לציון נתינה ללא הבעה של מקום.

ואמנם כבר במקרא משמש הפועל הביא בתבנית זו: "ויאמר שאול לנעריו והנה נלך ומה נביא לָאִישׁ כִּי הִלָּחַם אִזֵּל מְכַלֵּינוּ וְתִשׁוּרָה אֵין לְהִבְיֵא לְאִישׁ הָאֱלֹהִים" (שמ"א ט 7). חיזוק לתפיסת המשמעות של נתינה בפועל הביא ניתן למצוא בהמשך ההקשר, בפסוק 8: "ויסף הנער לענות את שאול ויאמר הנה נמצא בידי רבע שקל כסף ונתתי לאיש האלהים" – בפסוק זה הפועל נתן נרדף לפועל הביא שבפסוק שלפניו. הנרדפות המקראית בין הביא לנתן באה לידי ביטוי גם בשני פסוקים אלו: "וייצא העבד כלי כסף וכלי זהב ובגדים ויתן לרבקה ומגדנת נתן לאחיה ולאמה" (בר' כד 53); "ורבים מביאים מנחה לה' לירושלם ומגדנות ליחזקיהו מלך יהודה" (דה"ב לב 23).

15. נצר (תשס"ח, עמ' 65) מציין כי הפועל הביא בשימושו העממי עשוי להמיר פעלים אחדים, ובהם הפועל נתן: "הוא הביא לי בעיטה/סטירה/ציון שלילי".

16. בשני הפסוקים המדגימים הדבר הניתן למקבל הוא מנחה. עוד נמצאו במקרא האפשרויות האלה: "למען אשר יביאו בני ישראל את זבחייהם [...] והביאם לה' אל פתח אהל מועד אל הכהן" (וי' יז 5); "ויאמר אמנון אל תמר הביאי הבריה החדר ואבך מידך; ותקח תמר את הלכבות אשר עשתה ונתבא לאמנון אחיה החדרה" (שמ"ב יג 10).

17. רובינשטיין, תשמ"ב.

18. אפשרות אחרת היא לתפוס את צירוף היחס הנידון כמסמן את ציון המקום – האדם שלמקום שהוא נמצא בו מובאת המנחה. אם נתפוס את מילת היחס ל- כמציינת מקום, אזי המשלים הביתה או לירושלם ייתפס כתמורה.

גם בלשון ימינו הפועל הביא מושלם בציון המקבל ללא משלים של מקום, לדוגמה:

7. הבעל הביא לאשתו פרחים.¹⁹

ואכן מילון רב-מילים, המילון המקיף והעדכני לעברית בת זמננו,²⁰ מציג במערך המשמעות של הפועל הביא את המשמעות של נתינה: "הביא דבר מה למישהו, נתן או מסר לו אותו" (משמעות מספר 2). הוא מדגים משמעות זו במשפטים אלו:

8. אתה יכול להביא לי כוס מים, בבקשה?

9. הבאתי לו מתנה יפה ליום ההולדת.

ראוי לציין כי גם בשימוש הנידון לא נעלמה לחלוטין המשמעות המקורית של הביא כפועל תנועה. ואכן כוזר²¹ מציין שבמצבים מסוימים עשויה להיווצר דר-משמעות, למשל תגובה טבעית של דובר שבלשונו לא התרחשו תהליכים אלה לשאלה "מתי תביא לי את הכסף?" היא "מאין אני צריך להביא לך אותו?".

לשיטתה של גולדברג, פעלים רבים המציינים תנועה כיוונית עשויים לשמש במשמע מטפורי. היא מדמה את הנתינה לאירוע שבו האובייקט הניתן נע מן הנותן אל המקבל.²² גם במדור השאלות והתשובות באתר האקדמיה ללשון העברית מציינים שבפועל הביא הדגש הוא על העברה ממקום למקום, ואילו בפועל נתן הדגש הוא על מסירה מרשותו של הדובר לרשותו של הנמען.²³

בכל הדוגמות הנידונות בסעיף זה מדובר במסירה של דבר קונקרטי לזולת ללא תמורה. להלן נדגים שימוש של הביא במשמעות 'נתינה שתמורה בצדה', דהיינו 'מכירה'.

2.1.2 הביא = מכר

מכירה היא סוג של נתינה שלצדה קבלת תשלום,²⁴ ואכן הדוגמות שלהלן מופיעות

19. טרומר, 1983, עמ' 228.

20. שויקה, תשנ"ז.

21. כוזר, תשנ"ב, עמ' 105.

22. גולדברג, 1995, עמ' 89.

23. בתשובה לשאלה כמה שונה הביא מנתן כתוב כך: "כאשר הדבר נמצא במקום מרוחק – ויש צורך לשאת אותו ממקום למקום – נכון להשתמש בפועל הִבִּיא. נשווה בין שני המשפטים: 'הבאתי לך את הספר'; 'נתתי לך את הספר'. במשפט הראשון הדגש הוא על העברת הספר ממקום למקום, למשל אם הספר היה בביתו של הדובר והוא לקח אותו משם ומסר אותו לידי הנמען במקום אחר. לעומת זאת במשפט השני הדגש הוא על מסירת הספר מרשותו של הדובר לרשותו של הנמען. כמובן יש חפיפה מסוימת בין שתי הפעולות, שהרי פעמים רבות ההבאה מסתיימת בנתינה. נראה שבגלל החפיפה החלקית הזאת הפועל הִבִּיא דוחק את הפועל נָתַן בלשון הדיבור, ואולם בלשון התקנית ראוי להקפיד על ההבחנה ביניהם".

24. ברוכובסקי (1996, עמ' 56) מנתחת את הפועל מכר כפועל המסמן אוסף של פעולות: נתן (חפץ) וקיבל (כסף).

בהקשר פרגמטי של קנייה-מכירה. בשיחה בין קונה לרוכל בשוק הכרמל אומר הקונה לרוכל את המשפט הזה:

10. תביא לי קילו עגבניות.

במילים אחרות **תביא** לי קילו עגבניות פירושו 'תמכור' לי קילו עגבניות. אפשרות אחרת להבנת הסיטואציה היא שייטכן שהקונה אוסף את העגבניות לתוך השקית, מושיט אותן לרוכל ואומר לו "תביא לי את העגבניות האלה". גם בדוגמה הבאה משמעות הפועל **הביא** היא 'מכר' כפי שעולה מן ההקשר המילולי המקדים "ביקשתי מהמוכר".

11. ביקשתי מהמוכר לחם טרי והוא הביא לי לחם יבש.²⁵

2.2 "בא", "הביא": מציון תנועה לציון קיום

את התזוזה של הפעלים הנידונים לציון קיום אנו ממיינים לתת-הקבוצות האלה:
א. תזוזה של הביא מציון תנועה לציון קיום: "הכוכב הבא"; "תביאו ישיה, תביאו שבעה, תביאו שמונה ילדים".
ב. תזוזה מטפורית של בא והביא מציון תנועה לציון קיום מצב חדש בעולם: "באה עליי צרה גדולה"; "הנסיכות הביאו את הבת לעבריינות".

2.2.1 מציון תנועה לציון קיום

הדוגמות שלהלן מציגות תזוזה סמנטית בפעלים בא, הביא ממשמעותם המקורית למשמעות 'התהוות קיום'; 'גרימת קיום'.

• בא – מציון תנועה לציון התהוות קיום של דבר קונקרטי:

12. הכוכב הבא.²⁶ [ערכיות תחבירית +1]

המסגרת התחבירית: צ"ש+1 בא.

ההוכחה שבא מציינ קיום היא שמדובר בתכנית שהיא מעין המשך לתכנית "כוכב נולד".²⁷ ממשמעותו של הפועל נולד היא 'התהווה, יש'²⁸ (=קיום), ומכאן גם הפירוש של הבא בצירוף "הכוכב הבא" הוא 'יתהווה, יש' (=קיום).

25. שויקה, תשנ"ז, ערך הביא, משמעות 18. בלשון הדיבור 'נתן, הגיש'. אין להתעלם מן העובדה שהמשמעות הזאת עולה מן המילה המוכר ולא מן הפועל הביא. אילו היה כתוב "ביקשתי מהמלצר" הייתה המשמעות זהה. תודה לפרופ' יוסף עופר על הערתו.

26. שם של תכנית בערוץ 2.

27. על חשיבותו של ההקשר בקביעת משמעותו של הפועל ראה בורוכובסקי, 2003, עמ' 35.

28. על הנוסחה של פרופוזיצית הקיום ראה בורוכובסקי, תשס"א, עמ' 37.

• הביא – מציון תנועה לציון גרימת קיום של דבר קונקרטי חדש בעולם:

13. תביאו שישה, תביאו שבעה, תביאו שמונה ילדים.²⁹
 14. איך מביאים כזאת בעיטה, בכזאת עצמה בכזה דיוק.³⁰ [ערכיות תחבירית +2]

המסגרת התחבירית: צ"ש+1 הביא+ צ"ש2.

ערכיותם התחבירית של בא והביא בדוגמות 12–14 קטנה, אין במסגרתם התחבירית צירוף שמני העשוי להתפרש כמקום היעד. עם זאת ניתן לשחזר את מקום היעד הכללי ביותר – העולם, בהתבסס על ההגדרה המילונית של הפעלים הנרדפים נולד והוליד: נולד – 'יצא לאוויר העולם' (שויקה, תשנ"ז); הוליד – 'הביא לעולם' (אבן-שושן, 2010).

2.2.2 תזוזה מטפורית³¹ מציון תנועה לציון קיום מצב חדש בעולם³² כשימוש המקורי של הפעלים בא הביא המהות הנעה היא בעלת גפיים האחראים לתנועה המסומנת בפעלים הללו. הדבר בא לידי ביטוי במסגרת תחבירית שבה הצ"ש התופס את עמדת הנושא התחבירי הוא מסוג [+חי]: אנשים ובעלי חיים.³³ תזוזה מטפורית נמצאה לנו בפעלים הללו באשר למהותיות מסוג [-חי] שאין להן גפיים האחראים לתנועה המסומנת בהם במשמעותם המקורית. בדוגמות 15–17 נושאי הפעלים בא והביא מממשים מצב עניינים בעולם (נסיבות, סכסוך, אינפלציה), ומקום היעד המטפורי הוא מצב עניינים חדש (עבריינות, ניתוק, התמוטטות).

15. הנסיבות הביאו את הבת לעבריינות.³⁴
 16. הסכסוך ביניהם הלך והחמיר עד שבא לידי ניתוק מוחלט בין המשפחות

29. רוזנטל, 2006, עמ' 86. אמיר (תשנ"ב, עמ' 156) מציין שבשכבות עממיות של דוברי עברית מוכר השימוש בלהביא כמשמעות 'ללדת', בהשאלה מן הערבית התת-תקנית. גם סיון ופרוכטמן (2007) מציגים בערך הביא את "הביא ילדים לעולם" כמשמעות 'הוליד ילדים'.
 30. רוזנטל, 2006, עמ' 86. הוא מפרש את הביא בדוגמה זו כמשמע 'יצר' (=קיום) וגם 'עשה' (סוג של תחליף פועל; ראה רובינשטיין, תשנ"ח, עמ' 114).
 31. גולדברג (1995, עמ' 83) מציינת שרבים מן הפעלים המסמנים תנועה משמשים כמשמעות מטפורית לסימון שינויים במצב. בורוכובסקי (2003, עמ' 33) מציינת שימוש מטפורי של פועלי תנועה מסימון מעבר ממקום למקום לסימון מעבר מכל סוג. היא מתבססת בין היתר על לייקוף (1993, עמ' 220), המדבר על האנלוגיה שאנו עושים בין כניסה ויציאה ממקומות לבין כניסה ויציאה ממצבים.
 32. על פרופוזיציה של קיום במקום ראה בורוכובסקי, תשס"א, עמ' 30.
 33. ראה שתיל, תשס"ג–תשס"ד, עמ' 125.
 34. שטרן, תשנ"ד, עמ' 111 בציון לשון ספרותית. אצל שטרן לשון ספרותית היא לשונם של מאות מאמרים מתוך כתבי העת "החינוך" ו"מעלות".

שויקה, תשנ"ז, ערך בא, משמעות 8: 'בא לידי, הגיע למצב'³⁵ של; הגיע לכדי').

17. האינפלציה הביאה את המדינה לידי התמוטטות.³⁶

בדוגמות 18–19 מקום היעד המטפורי הוא האדם שהנסיבות מתייחסות אליו.

18. באה עליי צרה גדולה.³⁷

19. הביא עליו אסון.³⁸

בדוגמות 16–19 מדובר בקיום מצב עניינים חדש בעולם, שהכותב/דובר מעריכו כשילי³⁹ (סכסוך, אינפלציה, צרה, אסון). מן הראוי לציין כי בדוגמות 18–19 מקום היעד המטפורי הוא מקום ספציפי (אני = ישות בעולם; הוא = ישות בעולם) המוצג באמצעות צירופי יחס עליו, עליו המרחיבים את המסגרת התחבירית של הפעלים בא והביא.

בדוגמות הבאות מדובר בקיום של מהות מנטלית במקום יעד שהוא ראשו של החושב:

20. בא לו רעיון.⁴⁰

21. בא לי הגיג/הרהור; באה לי מחשבה/הארה.

2.3 מציון תנועה לציון מודליות⁴¹

תזוזה סמנטית מתנועה למודליות באה לידי ביטוי בשינוי משמעותי במבנה התחבירי של בא והביא: במבנה התחבירי המקורי הם היו מושלמים במשלים היעד, ואילו במבנה החדש הם מושלמים בשם פועל.

35. ראוי לשים לב לעובדות אלו: (א) בפרפרזה שנותן שויקה מופיע הפועל הגיע כמקביל לבא (ראה סעיף 1 לעיל – הפועל בא כשייך לתת-הקבוצה של הגיע); (ב) היעד המטפורי של הגיע בפרפרזה הוא מצב. אין ספק שהפרפרזה הזו מעניקה חיזוק לניתוח שאנו מציעים.

36. כוזר, תשנ"ב, עמ' 104.

37. שויקה, תשנ"ז, ערך בא, משמעות 6: 'קרה התרחש'.

38. סיוון ופרוכטמן, 2007; שויקה, תשנ"ז.

39. לפי רובינשטיין (תשנ"ח, עמ' 152), סכסוך (דוגמה 16), התמוטטות (דוגמה 17), צרה (דוגמה 18) ואסון (דוגמה 19) הם מסוג שמות עצם מעריכים המתייחסים למעשה או להתרחשות שקרו בעולם ולא לעצם אמתי. במילים אחרות, הן מתייחסות לפרופוזיציה שלמה ולדבר בעולם שפרופוזיציה שלמה תתייחס אליו.

40. רזונטל, 2006.

41. על פי לבנת (תשע"א, עמ' 161), כמונח בלשני מקובל להגדיר את הרכיבים המודליים כרכיבים הקשורים בהבעת דעתו או עמדתו של הדובר ביחס לפרופוזיציה שהמשפט מביע או ביחס לסיטואציה שהפרופוזיציה מתארת. הקטגוריה של הרכיבים המודליים רחבה מאוד, וכוללים בה רכיבים לשוניים מסוגים שונים, כולם קשורים באופן כלשהו בהבעת ההכרחיות או האפשרות.

2.3.1 גרימת היכולת לפעול

התזווה מציון תנועה לציון מתן רשות לפעול מתממשת בפועל הביא, והיא באה לידי ביטוי במבנה תחבירי שבו הפועל הביא מושלם בשם הפועל.⁴² בלשון העממית שכיח השימוש המודגם במשפטים אלו:⁴³

22. תביא לנו לפנות ימינה.⁴⁴

23. תיכנסי פנימה גברת, אולי שם בפנים מישהו יביא לך לשבת (נוסע מודאג לאישה שנשאה תינוק בחיקה בקדמת האוטובוס הצפוף).⁴⁵

הפועל הביא בדוגמות אלה מושלם בשם פועל המציין פעולה כלשהי לצד צירוף היחס המציין את המקבל. בתבנית תחבירית זו הפועל הביא מציין מתן רשות לזולת לפעול.⁴⁶ השלמה של שם הפועל לצד הפועל הביא משייכת אותו למשפחת פועלי גרימת היכולת לפעול.

ראוי לציון כי בתזווה הנידונה נחשפת גם המשמעות של 'נתינה', שנידונה בסעיף 2.1, אלא שבדוגמה זו מדובר בנתינה מטפורית. המשמעות של נתינה העולה במבנה הנידון מתווכת בין המשמעות המקורית של הביא כפועל תנועה למשמעותו הנידונה בסעיף זה.⁴⁷

2.3.2 ציון ההתכוונות לפעול

הפועל בא במסגרת התחבירית שבה הוא מושלם אך ורק בשם פועל⁴⁸ משמש גם לציון התכוונות, כבדוגמה הזאת:

24. ולקראת הסוף כשאני בא ללכת אני מגלה פתאום מוזיקה טובה מאוד.⁴⁹

42. מסגרת תחבירית דומה בהשלמת שם הפועל נמצאה לנו גם עם הפועל בא להבעת אספקט והתכוונות לפעול (ראה להלן סעיפים 2.3.2–2.3.3).

43. זינגר, 1992. הוא מציין כי המשמעות החדשה של הביא, 'נתן', נולדה בהשפעת הערבית המדוברת שבה מצוי הפועל ג'אב (جَاب) שפירושו הביא. בציווי בעיקר משמש פועל זה גם בהוראת תן לי – 'ג'יב לי' (جيب لي). אמיר (תשנ"ב, עמ' 156) מוסיף שתופעת השאילה הבלתי אמצעית מן הערבית העממית המדוברת במקומותינו הייתה ניכרת למדי בשנות השלטון המנדטורי בארץ ישראל ובמידה רבה נעלמה אחרי כן במדינת ישראל, עד שבאה מלחמת 1967 וחידשה בהיקף נרחב את המגע בין דוברי עברית לדוברי ערבית ואת היניקה ההרדית בין שתי הלשונות בדרג ה"תת-תקני".

44. ראוי לציון כי שימוש זה לא הוצג במילוני העברית בת ימינו שברקנו (ראה לעיל הערה 1).

45. כוזר, תשנ"ב, עמ' 105.

46. ראה שם, עמ' 104. כוזר מציין כי המבנה א נתן ל-ב + שם פועל המודגם במשפט "דני נתן לרינה ללכת" הוא לשון קצרה מן "נתן רשות".

47. ראה סעיף 2.1.1, דעתם של כוזר ושל גולדברג.

48. ראה להלן בסעיף 3.1 את השימוש של בא כשהוא מושלם בשם פועל ולצדו צירוף היחס ל- + שם עצם.

49. רונטל, 2006, עמ' 32.

רוזנטל מעמיד דוגמה זו תחת הגדרה מספר 2 של הערך בא במשמעות 'מתכוון', עומד לפעול'. המילה פתאום בהקשר זה היא הוכחה שמדובר בהתכוונות לפעול, שהרי שמיעת המוזיקה הטובה גרמה למוען לשנות את כוונתו ללכת.

2.3.3 ציון אספקט של התחלת פעולה⁵⁰

גם בדוגמה שלהלן הפועל בא מושלם בשם הפועל בלבד:

25. כשבאתי להעלות את הדברים על הכתב ראיתי שיש לערוך אותם בצורה

שונה במקצת.⁵¹

המשמעות העולה בדוגמה זו חושפת תזוזה מציון תנועה לציון אספקט. הצירוף "באתי להעלות את הדברים" משמעו 'התחלתי להעלות' את הדברים. אם כן מבחינה סמנטית ניתן לשייך את הפועל בא למשפחת פועלי האספקט.

הקשר הסמנטי בין המשמעות המקורית של בא למשמעויות הנידונות בדוגמות 24–25 בא לידי ביטוי בתפיסת שמות הפועל (ללכת/להעלות) כמטרת הפעולה, יעד הפעולה שהפועל עומד לעשות.

3. תזוזה קטגוריאלית (חג"ם, סמן שיח)

3.1 תזוזה קטגוריאלית מהי?⁵²

מילים מקטגוריה דקדוקית מסוימת משנות בהקשרים תחביריים מסוימים את התנהגותן המורפוסִינטקטית ההולמת את קטגוריית המוצא שלהן ומתנהגות על פי קטגוריה דקדוקית שונה מן המקורית.⁵³ במילונים החדשים לעברית בת ימינו ניתן למצוא מילים שחלה בהן תזוזה קטגוריאלית, והיא מוצגת בהם כאחת המשמעויות החדשות של המילה (בדרך כלל בלשון עגה). לדוגמה, שם העצם שיגעון עבר תזוזה קטגוריאלית לתואר הפועל, ותזוזה זו מתועדת למשל כבר במילון שויקה (תשנ"ז) כמשמעות מספר 4: "הדוגמנית הזאת נראית שיגעון". שם התואר גדול עבר תזוזה קטגוריאלית למילת קריאה: "גדול! קיבלתי 100 בבחינה". במחקרנו מצאנו שתי תזוזות קטגוריאליות בפועל בא: תזוזה לחג"ם ותזוזה לסמן שיח.

50. על שימוש מטפורי של פועלי תנועה מסימון תנועה לסימון אספקט של התחלה או סיום ראה בורוכובסקי, 2003, עמ' 31.

51. שויקה, תשנ"ז. כבר בלשון הפיוט יש תזוזה במשמעות של הפועל בא לציון אספקט של התחלת פעולה: "באתי לעמוד ולהתפלל לפניך".

52. על תזוזות קטגוריאליות ראה רובינשטיין, תשל"ה; שלזינגר, תש"ן; שלזינגר, תש"ס; טרומר, תש"ס–תשס"א; טרומר, תשס"ג–תשס"ד; טרומר, תשס"ד.

53. הופר (1991) מכנה זאת De-categorialization.

3.1.1 תזוזה לחג"ם

את הכינוי חג"ם העניק רוזן ל"מחלקה של מילים עבריות שאין להן תפקיד זולת הופעתן במשפטים בעלי הדגם הנוכחי: ת"פ + חג"מ + ל + ש"ע + ש"פ, לדוגמה: 'עכשיו כדאי לממשלה להציע את החוק לכנסת מיד'.'⁵⁴ רוזן רואה במחלקה זו חלק דיבר נוסף על המקובלים בדקדוק העברי המסורתי, והוא מפרט בה מילים כמו כדאי, אפשר, חבל, די, למה וכן כמה ביטויים שצורתם כשמות תואר: טוב, רע, רצוי, מספיק, יפה, נאה, קר, חם, נוח וכיו"ב.⁵⁵

3.1.2 תזוזת הפועל "בא" לחג"ם

26. בא לי להקיא בגלל ההתנהגות של האדומים שלא נותנים כבוד ליריבים שלהם.⁵⁶

27. לא בא לו להתעמל היום.⁵⁷

28. בא לי לישון.⁵⁸

29. בא לי לצאת לבלות.⁵⁹

במבנה התחבירי הנידרון הפועל בא אינו נוטה לפי מין ומספר: *באה לי לישון; *באו לי לישון. אך יש זכר לשימוש הפועלי שלו בכך שהוא עדיין נוטה נטיית זמן: "היום לא בא לי ללכת לסרט, מחר אולי יבוא לי ללכת". לפי טרומר בא בשימוש זה מציין הבעה מודלית (הבעת מעורבות רגשית של הדובר) ביחס לפעולה המסומנת בשם הפועל המשלים.⁶⁰ לפי שטרן, הביטוי בא ל- + כינוי + שם פועל רווח בלשון הדיבור ומשמעו 'רצה מאוד', 'חשק ב'.⁶¹ תבנית מקוצרת של השימוש הנידרון: בא + ל- + כינוי גוף (בא לי; בא לו; בא לה)

54. רוזן, 1977, עמ' 220.

55. כוזר (שלא כרוזן, 1977) משייך למחלקת חג"ם גם פעלים, ואכן מחקרנו מדגים תזוזה של פועל לחג"ם. ראה כוזר, תשנ"ב.

56. רוזנטל, 2006. הוא מתבסס על ספורטליין, 2004.

57. שטרן, תשנ"ד.

58. שויקה, תשנ"ז.

59. אבן-שושן, 2010. ראוי להבחין בין השימוש של בא בדוגמות 26–29 לבין הדוגמות 24–25 לעיל: "לקראת הסוף כשאני בא ללכת אני מגלה פתאום מוזיקה טובה מאוד"; "כשבאתי להעלות את הדברים על הכתב, ראיתי שיש לערוך אותם בצורה שונה במקצת". שתי הדוגמות מזכירות לנו את בא בתזוזה קטגוריאליית לחג"ם, אך לא היא – שכן בדוגמות אלה קיימת נטיית מין ומספר (הנעדרת מבא בציינו חג"ם): "כשהוא בא ללכת" / "כשהיא באה ללכת" / "כשהם באים ללכת". כמו כן בא מושלם בשם הפועל בלבד, ואילו בשימוש כחג"ם לצד השלמת שם הפועל יש לו השלמה של צירוף היחס ל- + שם עצם.

60. טרומר, תשנ"ט, עמ' 33.

61. שטרן, תשנ"ד, עמ' 89.

רווחת בלשון הדיבור ובמיוחד בלשון הילדים. במילונם של סיוון ופרוכטמן הצירוף "בא לו" מופיע בציון המשמעות 'הרגיש רצון מידי במשהו'.⁶² הקשר בין המשמעות המקורית של בא לבין המשמעות המודלית העולה במבנה הנידון עולה מתוך השחזור הזה:

1. תזוזה סמנטית מטפורית: "בא לי חשק/רצון לפעול". המשלים לי מממש את מקום היעד, הנושא חשק/רצון מממש את הדבר הנע, ושם הפועל לפעול הוא הלוואי המצמצם של הנושא.
2. מעתק של השמט הנושא חשק/רצון, והמשלים הלוואי שלו לפעול תופס את מקומו. הנושא חשק/רצון שנשמט משאיר רישומו בהבעה המודלית⁶³ העולה מתוך הדגם של חג"ם.

3.2 תזוזה לסמן שיח

סמני השיח הם מילים וביטויים המתפתחים בשפה המדוברת, ומקורם בכמה קטגוריות לשוניות: תוארי פועל, שמות תואר ופעלים. מילים וביטויים אלה קיבלו תפקיד פרגמטי בשיח. בתפקידם החדש משמעותם המקורית אינה נשמרת במלואה, אבל בדרך כלל אפשר לקשור בין הפונקציה שהם ממלאים בשיח (משמעות פרוצדורלית) לבין משמעותם המקורית (משמעות קונספטואלית).⁶⁴

לבנת מציינת כי המעבר מתפקיד קונספטואלי לתפקיד פרוצדורלי קשור בתהליך של גרמטיזציה, שבו יסודות לשוניים ממלאים, בצד משמעותם המקורית, גם תפקידים טקסטואליים מגוונים הקשורים במבנה השיח, בתקשורת בין הדוברים או בתהליכי החשיבה שלהם.⁶⁵

הופר וטראוגוט מדגישים כי בתהליך הגרמטיזציה אלמנטים השייכים במובהק לקטגוריה דקדוקית ראשית (פעלים ושמות עצם) מאבדים בסביבות מסוימות את התכונות המורפולוגיות והתחביריות המאפיינות קטגוריה זו ומקבלים תכונות של קטגוריה דקדוקית משנית (מילות יחס, מילות קישור, כינויי גוף, כינויי רמז וסמני שיח).⁶⁶ משלר מציינת שעל מנת שמבע ישמש כסמן שיח הוא חייב למלא תנאי סמנטי

62. סיוון ופרוכטמן, 2007.

63. ראה לעיל סעיף 2.3.2 (ורוגמה 24 שם), הרן בתזוזה סמנטית של בא מציון תנועה לציון מודליות במבנה תחבירי של בא בהשלמת שם הפועל וללא השלמת משלים היעד.

64. ראה לבנת, תשע"ד, עמ' 643. המשמעות הפרוצדורלית היא הוראה הנוגעת לאופן הפירוש של המבע כולו או של רכיבים מסוימים בו – הוראה הנוגעת לאופן חיפוש ההקשר או להגבלת ההקשר המתאים לפיענוח המסר. היא אינה משפיעה על ערך האמת של המבע ואינה תורמת למשמעות הלוגית שלו. המשמעות הקונספטואלית של ערך מילוני היא המשמעות המזוהה באופן מסורתי עם הסמנטיקה, כלומר היא התורמת למשמעות הלוגית של המבע שבו הוא מצוי ומשפיעה על ערך האמת שלו (זיו, תשס"א, עמ' 19).

65. לבנת, תשע"ב, עמ' 347.

66. הופר וטראוגוט, 2003, עמ' 107.

ותנאי מבני. תנאי סמנטי – על המבע להיות בעל אינטרפרטציה מטה-לשונית בהקשר שבו הוא מופיע. עליו לאזכר דבר מה במישור הטקסט, במישור האינטרקציה בין המשתתפים, ובמישור התהליכים הקוגניטיביים אצל הדוברים. תנאי מבני – על המבע להופיע בתחילת יחידת הנגנה, בנקודת חילוף הדוברים או, אם מדובר בתור של אותו דובר, מיד לאחר כל מתאר הנגנה מלבד הנגנה ממשיכה.⁶⁷

3.2.1 תזוזה בפועל "בא" לסמן שיח

הפועל בא בשמשו סמן שיח מאבד את האפיון המרכזי של פועל – נטיית הזמן, והוא מופיע אך ורק בצורת הציווי בנטיית גוף ומספר (בוא, בואי, בואו, בואנה). הוא משמש במשמעות פרוצדורלית כמילת קריאה לזירוז לפעולה, וממלא הן את התנאי הסמנטי לסמן שיח – היותו סמן שיח בין אישי במישור האינטראקציה בין משתתפי השיח, הן את התנאי המבני – הוא מופיע בתחילת יחידת הנגנה, בנקודת חילוף דוברים.⁶⁸ דוגמות:

30. אני אשמע מישהו קורא: בוא נלך, בוא נשמע, בוא נטוס.⁶⁹

31. בואי נעזוב את העניין ונשכח הכול.⁷⁰

32. בואו נישאר היום בבית.⁷¹

33. בוא נאמר, שאינני מחסידיו הגדולים.⁷²

בתבנית התחבירית של הדוגמות הפועל בא בשימוש הנידון מושלם בפועל בעתיד גוף ראשון רבים, כלומר המזרוז משתף עצמו בביצוע הפעולה שהוא מבקש לזרוז, באנלוגיה לשימוש של צורת הציווי המוארך המקראית הבה.⁷³ טרומר מציגה דוגמה שלפיה הפועל בא בשימוש הנידון מושלם בצורת ציווי גוף שני:

34. בוא הנה, עוף מכאן!⁷⁴

כלומר אין המזרוז משתף עצמו בביצוע הפעולה שהוא מבקש לזרוז, אלא מבקש להכין

67. משלר, 2002; משלר, 2009.

68. שם.

69. י' אטלס, "אני רוצה שניסע". דוגמה זו באה אצל רוזנטל, 2006, עמ' 36.

70. שויקה, תשנ"ז, משמעות 5.

71. שם.

72. אבן-שושן, 2010.

73. במקרא משמשת הבה כמילת זירוז טיפוסית לביצוע פעולה כלשהי כשהמזרוז משתף עצמו בביצועה. הפעולה שיש לזרוז את ביצועה מסומנת בפועל בצורת גוף ראשון רבים המופיע סמוך לציווי הבה: "הבה נלכנה לבנים [...] הבה נבנה לנו עיר [...] הבה נרדה ונבלה שם שפתם" (בר' יא). מן מכנה זאת "זירוז להתעוררות", שהוא לרעתו הזירוז האמתי (ראה מן, תשי"ד, עמ' 3). אנו מודים לר"ד בת ציון ימיני על שהפנתה אותנו למאמר זה. אפשרות אחרת לניתוח הדוגמה היא לראות בצירוף "בוא הנה" קריאה בלבד ולא זירוז לפעולה, כגון "בוא'נה, זה אחלה כסף", "בוא'נה, את בול אמא שלך". תודה לפרופ' יוסף עופר על הערתו.

74. טרומר, תש"ס-תשס"א, עמ' 236.

את הזולת לביצוע פעולה כלשהי. שימוש כזה נמצא כבר במקרא: "בא דְּבַר אֵל פִּרְעָה מֶלֶךְ מִצְרַיִם" (ש' ו 11).⁷⁵ במשנה דוגמות מעטות לשימוש בציווי הזירו בוא: "קח לך זיתים ובוא ועשם בכית הבד" (בבא בתרא י, ז); "בואו והעידוני" (שבועות ג, ח). בתלמוד הצירוף "בוא וראה" רווח כפתיחה לשם הגברת תשומת הלב לנאמר:⁷⁶ "בוא וראה שלא כמידת הקדוש ברוך הוא מידת בשר ודם" (ברכות ה ע"א).⁷⁷ נשים לב כי בדוגמה 34 (בוא הנה, עוף מכאן!) מושלם סמן השיח בוא במשלים היעד הנה, מה שמשאיר זכר למשמעותו המקורית הקונספטואלית של הפועל בא כפועל תנועה המתמקד במקום היעד. בוא בשימוש הנידון שומר על המשמעות המקורית כפועל תנועה דאיקטי, שכן הנמען מתבקש להפנות את החושים לנושא המדובר ולהיות מרוכז במוען, מעין 'בוא תהיה מרוכז בי, בוא תהיה במקום שאני נמצא בו'.⁷⁸ ואכן כבר במקרא אנו מוצאים שימוש מקביל: "בא הנה ואשלחה אתך אל המלך" (ש"ב יד 32). מן רואה בשימוש זה את ההתפתחות מזירו מדומה לזירו אמתי, מזירו של פעולה לזירו של התעוררות.⁷⁹ לשיטתו, תחילתו של השימוש לא באה אלא כדי לומר לאחר כי לשם ביצוע הפעולה העיקרית עליו להקדים ולעשות פעולת הכנה, פעולה ממש – לבוא. אם המזרו עומד להטיל על המזורו שליחות, הוא קורא לו שיתקרב אליו (במילים אחרות, נשמרת כאן המשמעות המקורית של בוא כפועל תנועה). עם זאת הצירוף "בוא הנה" במשמעותו החדשה מציין משמעות פרוצדוראלית הנושאת הוראה הנוגעת לרכיבים מסוימים במבע – פעלים בעתיד או בציווי המציינים את הפעולה שהדובר מבקש לזרו את ביצועה.

ראוי לציין כי בלשון המדוברת הפך הצירוף "בוא הנה" ללקסמה אחת, בּוֹא'נָה, ואכן במילון הסלנג המקיף של רוזנטל מופיעה לקסמה זו כערך בפני עצמו במשמעות פנינה בוטה, למשל:

35. ישראל – בואנה למה אתה לא יורד?⁸⁰

75. מן (תשי"ד, עמ' 5) מכנה זאת "זירו מדומה", פעולת הכנה הקודמת לפעולה העיקרית: כדי שתדבר אל פרעה צריך אתה תחילה לבוא אליו. כלומר הביאה היא פעולת הכנה הקודמת לפעולה העיקרית – הדיבור אל פרעה. ויש גם פסוק שנתבטא בו דבר זה במפורש: "בא אל פרעה ודברת אליו" (ש' ט 1).
76. לפי לבנת (תשע"ב, עמ' 357) מדובר בתפקיד פרוצדוראלי הקשור במונח "הבלטת ערך" (evaluation), המכוון להפניית תשומת הלב של השומע לנקודות חשובות בשיח.
77. אצל אבן-שושן, 2010. ראה גם סיוון ופרוכטמן, 2007. הם מציינים את הצירוף "בוא וראה" בלשון הז'ל' במשמעות 'שים לב'. על פי מן (תשי"ד, עמ' 10), בתלמוד נפוץ השימוש במילת הזירו בוא/בואו בייחוד להביע זירו עם שיתוף פעולה מצד המזרו: "בואו ונחזיק טובה לאבותינו" (עבודה זרה ה ע"א); "בואו ונחשב חשבוננו של עולם" (בבא בתרא עח ע"ב).
78. ואכן לפי הופר (1991, עמ' 22), אחד המאפיינים של תהליך הגרמטיזציה הוא "עקרון ההתמדה". על פי עיקרון זה, כאשר צורה הופכת מלקסיקלית לדקדוקית המשמעות המקורית של הלקסמה אינה נעלמת לחלוטין.
79. מן, תשי"ד, עמ' 5.
80. רוזנטל, 2006, עמ' 36.

סיכום

במחקר זה עמדנו על תזוזות סמנטיות אחדות בפועלי התנועה בא והביא ועל תזוזות קטגוריאליות שחלו בפועל בא, בשימושיהם בעברית בת ימינו.

התזוזות הסמנטיות

- א. תזוזה סמנטית פנימית של בא, הביא מקבוצת הפעלים המתמקדים בהגעה למקום היעד לקבוצת הפעלים המתמקדים בעזיבת מקום המוצא ולקבוצת הפעלים המסמנים את עצם תהליך התנועה.
- ב. תזוזה של הביא מציון תנועה לציון נתינה.
- ג. תזוזה של בא, הביא מציון תנועה לציון קיום.
- ד. תזוזה של בא, הביא מציון תנועה לציון מודליות.

התזוזות הקטגוריאליות

- ה. תזוזה של בא לחג"מ.
- ו. תזוזה של בא לסמן שיח.

ראוי לציין כי בכל אחת מן התזוזות שהעלינו עמדנו על הקשר בין המשמעות העולה מן התזוזה לבין המשמעות המקורית של בא, הביא כפועלי תנועה. הצלחנו להוכיח כי המשמעות המקורית עדיין מהדהדת הן בתזוזות הסמנטיות הן בתזוזות הקטגוריאליות.

קיצורים

אבן-שושן, 2010 = א' אבן-שושן, מלון אבן-שושן: המילון החדש, ירושלים 2010, אמיר, תשנ"ב = א' אמיר, "ערוצי יניקה תת-תקניים", לשוננו לעם מג (תשנ"ב), עמ' 156–157

J. M. Anderson, *The Grammar of Case towards a Lokalist Theory of the Language*, London 1971

בורוכובסקי, 1996 = א' בורוכובסקי-בר-אבא, "פעלים המציינים אוסף של פעולות", דברי המפגש השנתי האחד-עשר והשנים-עשר של החוג הישראלי של חברי החברה האירופית לבלשנות, תל אביב 1996, עמ' 53–60

בורוכובסקי, תשס"א = א' בורוכובסקי-בר-אבא, הפועל – תחביר, משמעות ושימוש: עיון בעברית בת זמננו, באר שבע תשס"א

בורוכובסקי, 2003 = א' בורוכובסקי-בר-אבא, "תזוזות סמנטיות וניתוח תחבירי – עיון בפועלי תנועה", למ"ד לאיל"ש, בעריכת י' שלזינגר ומ' מוצ'ניק, ירושלים 2003, עמ' 26–42

A. E. Goldberg, *A Construction Grammar Approach to Argument Structure*, Chicago 1995

Hopper, P. J., "On Some Principles of Grammaticalization", 1991 =

- Approaches to Grammaticalization*, I, ed. E. C. Traugott and B. Heine, Amsterdam and Philadelphia 1991, pp. 17–35
- הופר וטראוגוט, P. J. Hopper and E. C. Traugott, *Grammaticalization*, = 2003 Cambridge 2003
- ובסטר, N. Webster, *Webster's New Twentieth Century Dictionary*², = 1983 ed. J. L. McKechnie, New York 1983
- זיו, תשס"א = י' זיו, "זיה בכלל לא פשוט": סמני שיח בעברית המדוברת", בלשנות עברית 48 (תשס"א), עמ' 17–29
- זינגר, 1992 = מ' זינגר, "תביא לי, בא לי", פוליטיקה 46 (1992), עמ' 27
- טרומר, 1983 = פ' טרומר, פועלי התנועה בעברית בת ימינו – עיון סמנטי ותחבירי, עבודת דוקטור, אוניברסיטת תל אביב, 1983
- טרומר, תשמ"ה = פ' טרומר, "המשלימים המוצרכים של פועלי התנועה", בלשנות עברית חפ"שית 23 (תשמ"ה), עמ' 55–80
- טרומר, תשנ"ט = פ' טרומר, "מעתיקים סמנטיים כגורם ל'דלות לשונית' במילון העברית הישראלית", חלקת לשון 27 (תשנ"ט), עמ' 20–35
- טרומר, תש"ס–תשס"א = פ' טרומר, "תזוזות קטגוריאליות בעברית הישראלית – קווים כללים למחקר", חלקת לשון 29–32 (תש"ס–תשס"א; ספר מאיה פרוכטמן), עמ' 222–242
- טרומר, תשס"ג–תשס"ד = פ' טרומר, "מעבר של מילים מחלק דיבר אחד לאחר לשם הבעת ריגושיות", לשוננו לעם נד (תשס"ג–תשס"ד), עמ' 98–105
- טרומר, תשס"ד = פ' טרומר, "מילות שאלה שאינן שואלות", למ"ד לאיל"ש: קובץ מחקרים במלאת שלושים שנה לאגודה הישראלית לבלשנות שימושית, בעריכת י' שלזינגר ומ' מוצ'ניק, ירושלים תשס"ד, עמ' 123–140
- טרומר, תשס"ה = פ' טרומר, "תזוזות קטגוריאליות בשם התואר בעברית הישראלית", מחקרים בשומרונות בעברית ובארמית מוגשים לאברהם טל, בעריכת מ' בר-אשר ומ' פלורנטין, ירושלים תשס"ה, עמ' 307–335
- כוזר, תשנ"ב = "הוצאת נתן מפני הביא בלשון המדוברת", לשוננו לעם מג (תשנ"ב), עמ' 103–105
- כוזר, תשנ"ב = ר' כוזר, "החג"ם – חלק דיבור או עמדה תחבירית?", לשוננו נו (תשנ"ב), עמ' 241–248
- לבנת, תשע"א = ז' לבנת, הרטוריקה של המאמר המדעי, רמת גן תשע"א
- לבנת, תשע"ב = ז' לבנת, "עכשיו' כסמן שיח: סגמנטציה והבלטת ערך", חלקת לשון 43–44 (תשע"ב), עמ' 246–366
- לבנת, תשע"ד = ז' לבנת, יסודות תורת המשמעות: סמנטיקה ופרגמטיקה, יחידות 7–10, האוניברסיטה הפתוחה, רעננה תשע"ד
- לייקוף, G. Lakoff, "The Contemporary Theory of Metaphor", = 1993 ed. A. Ortony, Cambridge 1993 *Metaphors and Thought*²

- מן, תשי"ד = 'י מן, "על השימוש בפועלי זירוז", לשוננו יט (תשי"ד), עמ' 3-12
 משלר, Y. Maschler, "The Role of Discourse Markers in the Construction of Multivocality in Israeli Hebrew Talk-in-Interaction",
Research on Language and Social Interaction 35 (2002), pp. 1-38
- משלר, Y. Maschler, *Metalanguage in Interaction: Hebrew Discourse Markers*, Amsterdam and Philadelphia 2009
- נצר, תשס"ח = 'נ נצר, עברית בג'נס: דמותו של הסלנג העברי, באר שבע תשס"ח
 סיוון ופרוכטמן, 2007 = 'ד סיוון ומ' אגמון-פרוכטמן, מילון אריאל המקיף, קריית
 גת 2007
- סלובין, D. I. Slobin, "Linguistic Representations of Motion Events: What is Signifier and What is Signified?", *Outside-in-Inside-Out (Iconicity in Language and Literature, 4)*, Amsterdam and Philadelphia 2005,
 pp. 307-322
- פילמור, C. J. Fillmore, "Deictic Categories in the Semantics of Come", *Foundations of Language* 2 (1966), pp. 219-227
- פילמור, C. J. Fillmore, "The Case for Case", *Universal in Linguistic Theory*, ed. B. Harm, New York 1968, pp. 1-88
- פילמור, C. J. Fillmore, "Types of Lexical Information", *Semantics*, ed. D. D. Steinberg and L. A. Jakobovots, Cambridge 1971, pp. 370-392
- רובינשטיין, תשל"ה = 'א רובינשטיין, "תזוזות קטגוריאליות בצירופי שם תואר בלשון המדוברת", ספר רוזן, בעריכת ע' אורנן וב'צ פישלר, ירושלים תשל"ה,
 עמ' 100-106
- רובינשטיין, תשל"ט = 'א רובינשטיין, "ערכיות תחבירית וערכיות סמנטית", לשוננו
 מג (תשל"ט), עמ' 3-19
- רובינשטיין, תשמ"ב = 'א רובינשטיין, "גרימה בגרימה", בלשנות עברית חפ"שית
 18 (תשמ"ב), עמ' 63-68
- רובינשטיין, תשנ"ח = 'א רובינשטיין, תחביר ומשמעות: עיונים בלשון המקרא
 ובעברית החדשה, תל אביב תשנ"ח
- רוזן, 1977 = 'ח רוזן, עברית טובה: עיונים בתחביר, ירושלים 1977
- רוזנטל, 2006 = 'ר רוזנטל, מילון הסלנג המקיף, ירושלים 2006
- שויקה, תשנ"ז = 'י שויקה, רבי-מילים: המילון השלם לעברית החדשה, מילון מקיף
 ועדכני לעברית בת-זמננו, ירושלים תשנ"ז
- שטרן, תשנ"ד = 'נ שטרן, מילון הפועל: ערכיות ותפוצה של פעלים בעברית
 החדשה, רמת גן תשנ"ד
- שלזינגר, תש"ן = 'י שלזינגר, "תזוזות קטגוריאליות במילות תפקוד: עיון סגנוני
 בלשון העיתונות", בלשנות עברית 28-30 (תש"ן), עמ' 213-218

שלזינגר, תש"ס = י' שלזינגר, לשונות העיתון, באר שבע תש"ס
שתיל, תשס"ג-תשס"ד = נ' שתיל, "מתודה לבחינת התחדשות הפעלים בלשון
הדבורה - הפועל 'הלך' כדוגמה", לשוננו לעם נד (תשס"ג-תשס"ד), עמ' 120-139